

Kan vi och bör vi reglera företagens utlandsproduktion?

Birgitta Swedenborg

De regleringar av svenska direkta investeringar i utlandet som successivt införts sedan 1969 utövas under den svenska valutaregleringen av år 1939. De har emellertid inget direkt samband med valutaregleringens ursprungliga, stabiliseringspolitiska målsättning utan speglar i stället den oro man hyste, och fortfarande hyser, rörande effekterna av svenska företags snabba expansion i utlandet. Regleringen tar fasta på verkningarna på exporten från Sverige och därmed på sysselsättningen, på kort sikt, och på företagens konkurrenskraft, på längre sikt. Det sistnämnda antas också påverka bytesbalansen på längre sikt. I regleringen sägs uttryckligen att en hög avkastning *inte* är ett tillräckligt skäl för att en investering skall tillåtas.

Vi *har* således en reglering av företagens utlandsinvesteringar. Men *bör* vi och *kan* vi reglera utlandsinvesteringarna? Frågan är högaktuell: två statliga utredningar - den s k valutakommittén respektive den s k direktinvesteringskommittén - har inom kort att ta ställning till den.¹

Ett viktigt syfte med IUI:s studier av den svenska industrins utlandsverksamhet har varit att söka bestämma verkningarna av utlandsproduktionen på företagens export och konkurrenskraft. Det är inte en enkel uppgift. Den för ekonomisk politik relevanta frågan är ju hur mycket större eller mindre t ex exporten är när företagen producerar utomlands *än den skulle ha varit om de inte hade tillåtits* producera utomlands. Det räcker således inte att konstatera att exporten ökar (eller minskar) när utlandsproduktionen ökar utan effekten beror på hur exporten skulle ha utvecklats i den tänkta alternativa situation då utlandsproduktionen inte hade tillåtits öka.

I IUI:s studier har effekterna på de utlandsinvesterade företagens export skattats med hjälp av regressionsanalys på data för samtliga svenska industriföretag som bedriver produktion i utlandet. Såväl det omfattande datamaterialet som den använda metodiken betyder att resultaten är mer tillförlitliga än de som redovisats i andra studier, både svenska och utländska. Resultaten visar att företagens export i allmänhet är något högre än den skulle ha varit utan utlandsproduktion. Utlandsproduktionen

¹ Se B Swedenborg, "Valutareglering och direkta investeringar" i *Valutareglering och ekonomisk politik*, Expertrapporter från Valutakommittén, SOU 1980:51. Resultaten i ovanstående artikel bygger på en ännu icke publicerad expertrapport till direktinvesteringskommittén.

innebär visserligen ett mindre bortfall av konkurrerande export men detta uppvägs mer än väl av en ökning av annan, komplementär export. Nettoeffekten är således positiv: i genomsnitt ca 10 kr när utlandsproduktionen ökar med 100 kr. (Se tabell 4.) Innebörden är dels att utlandsproduktionen nästan i sin helhet utgör ett nettotillskott till företagets utlandsförsäljning, dels att också exporten från Sverige är större än den skulle ha varit utan utlandsproduktion. Nettoeffekten på sysselsättningen är följaktligen också positiv i genomsnitt, även om den ändrade produktionsinriktningen kan ge upphov till omställningsproblem för arbetskraften på kort sikt.

De indirekta verkningarna på företagets konkurrenskraft har vi inte kunnat skatta statistiskt, men analysresultaten tillåter oss att säga någonting om dem. För det första har vi funnit att företagets forsknings- och utvecklingsverksamhet ökar med ökad utlandsproduktion. För det andra visar regressionskattningarna att en stor satsning på FoU har en positiv effekt på exporten från Sverige: en ökning av FoU-intensiteten med 1 % leder till en ökning av exporten relativt till hemmamarknadsförsäljningen med 0,4 %. Resultaten tyder på att exporten kan vara väsentligt större bara på grund av en större FoU-verksamhet.

Till effekterna på FoU-intensiteten bör sedan också läggas verkningar i form av en mer specialiserad företagsledning, ett mer specialiserat och geografiskt vitt förgrenat distributions- och servicenät, samt andra odelbara investeringskostnader som genom utlandsproduktion kan spridas över en större försäljningsvolym. Mycket talar för att de indirekta effekterna på företagets konkurrenskraft av sådana investeringar är de viktigaste effekterna av att företagen tillåts växa sig större och mer specialiserade genom utlandsproduktion.

Slutsatsen av den empiriska analysen är således att inverkan på företagets export, sysselsättning och konkurrenskraft är positiv i genomsnitt. Det borde således inte finnas några skäl att reglera företagets utlandsproduktion på dessa grunder.

Mot denna slutsats kan invändas att resultaten gäller i genomsnitt och att de inte *utesluter* att effekterna i vissa fall kan vara negativa. En reglering skulle då kunna motiveras med att man vill förhindra de negativa verkningarna i dessa fall. Detta leder emellertid över till den andra och viktigare delen av vår fråga: *Kan* vi reglera företagets utlandsinvesteringar på ett sådant sätt att vi reducerar eventuella negativa effekter? Svaret är att det är högst osannolikt.

Det är en sak att, som jag sökt göra, ge vissa generella svar rörande utlandsproduktionens verkningar på grundval av en statistisk analys av historiska data. Det är en annan att på förhand bedöma effekterna av varje

enskild investering. Detta är oerhört vanskligt i första hand för handläggande tjänstemän inom den myndighet som har att fatta avgörandet. Med det är också vanskligt för det berörda företaget, som lämnar underlag för myndighetens beslut. Därtill kommer att de kriterier som uppställts för regleringspolitiken är ofullständiga. Från samhällsekonomisk synpunkt bör kriteriet vara att utlandsinvesteringarna skapar en högre avkastning än investeringar i Sverige med hänsyn tagen till omfördelningen av skatteintäkter mellan länder. Detta kriterium är emellertid inte lättare att tillämpa.

En regleringspolitik som bygger på ofullständiga, eller t o m felaktiga kriterier och som förutsätter information som inte finns hos beslutsfattarna gör mer skada än nytta. Den leder med stor sannolikhet till samhällsekonomiskt felaktiga ingrepp i resursallokeringen.

Tabell 4. *Den skattade effekten av att utlandsproduktionen ökar med 1 kr på genomsnittsföretagets export till produktionslandet*
(Kombinerat tvärsnitt-tidsseriematerial för 1965-78.)

Variabel	Absolut förändring ^a
Konkurrerande export	-0,02
Komplementär export	0,12

^a Eftersom de skattade sambanden är loglinjära, gäller de redovisade absoluta förändringarna endast för det värde för vilket de har beräknats, här för medelvärdet.

Så här skall tabellen läsas:

En ökning av produktionen (av t ex bilar) i utlandet med 100 kr leder till en *minskning* av konkurrerande export (t ex färdiga bilar) med 2 kr och en *ökning* av komplementär export (t ex bildelar) med 12 kr. Nettoeffekten på företagets totala export är 10 kr.

De redovisade effekterna gäller för genomsnittsföretaget. För företag med lägre utlandsproduktion än genomsnittet är effekterna större, för dem med större utlandsproduktion är effekterna mindre, men nettoeffekten är alltid positiv.